

شیوه‌ی طرح سؤال درس تاریخ در دبیرستان‌های بین‌المللی زیر نظر دانشگاه کمبریج

سکینه سلیقه‌دار
دبیر تاریخ - شهر تهران

اشاره

سازند. این بهترین و مناسب‌ترین فرصت برای آموزگاران است تا نقش سازنده‌ی خود را به نحو احسن ایفا کنند و دانش‌آموزان را در یافتن منابع مورد نیاز یاری دهند [همان، ص ۳۳۵].

به واسطه‌ی مأموریت همسرم در کشورهای متفاوت خارجی، از نزدیک با فعالیت آموزشی مدارس بین‌المللی آشنا شدم. در مأموریت اخیر ایشان، در جریان تحصیل فرزندم در یک دبیرستان بین‌المللی تحت نظر دانشگاه کمبریج انگلیس، مستقیماً در جریان فعالیت آموزشی، شیوه‌ی تدریس و چگونگی ارزش‌یابی دروس در آن دبیرستان فرار گرفتم که ذکر نکته‌هایی از روش تدریس و طرح سؤال درس تاریخ آن را خالی از اهمیت نمی‌دانم.

چگونگی برخورد با دانش‌آموزان

به طور مسلم، از طریق ارتقای کیفیت محیط آموزشی و به وجود آوردن نگرش مثبت نسبت به موضوعات درسی و مدرسه، می‌توان انتظار جامعه‌ای فعال، سالم و پویا را داشت. در این میان، برخورد با دانش‌آموزان به‌عنوان اشخاصی لایق و محترم نیز بسیار مهم است. اگر با یادگیرندگان به گونه‌ای غیرمنطقی برخورد شود، بیم آن می‌رود که عواطف، علائق و نگرش آن‌ها نسبت به آموزش، مدرسه و یا هر نوع محیط آموزشی منفی شود. این امر شرایط انحطاط و رکود فکری آن‌ها و نهایتاً جامعه را فراهم می‌آورد و یادگیری به معنای واقعی صورت نمی‌گیرد.

در همین راستا جالب است بدانیم، نتایج پژوهشی که در مورد «وضعیت نگرش جوانان ایران» توسط «سازمان ملی جوانان» در سال ۱۳۸۰ صورت گرفت، حاکی از نگرش منفی جوانان نسبت به محیط مدرسه در برنامه‌ها و عملکردهای آن بود. در این نظرسنجی، بیش از نیمی از دانش‌آموزان از عملکرد مدارس خود اظهار نارضایتی کردند و حدود ۶۲ درصد از آنان محیط آموزشی خود را **اضطراب‌زا** توصیف کردند [سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۰: ۷۲ و ۳۸۲]. توجه به این نکات اهمیت فراوانی دارد. زیرا کلید سازندگی و ارتقای

محیط آموزشی سازنده چیست؟

آیا منظور از «محیط آموزشی»، صرفاً فضای آموزشی است یا عوامل دیگری هم در آن اثر می‌گذارند؟ **ویگوتسکی**، یکی از معروف‌ترین نظریه‌پردازان رشد شناختی، معتقد است: «کنش متقابل میان یادگیرندگان و محیط اجتماعی آن‌ها اهمیت بسزایی دارد.» او بر این باور است که رشد ذهنی کودکان، عموماً به مردمی که در دنیای اطراف آن‌ها زندگی می‌کنند، وابسته است و اندیشه‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های خود را در تعامل و رابطه‌ی متقابل با دیگران ارتقا می‌دهند [سیف، ۲۱۷].

محیط آموزشی هدفمند، محیطی است که فرصت‌های متنوعی را برای تعامل با افکار و آرای گوناگون به وجود می‌آورد. **دریس‌گول**، یکی از پیروان اصلی روش «دانش‌آموز محوری» معتقد است که معلم می‌تواند از راه درگیر کردن یادگیرندگان با تکالیف چالش‌انگیز و نزدیک به موقعیت‌های واقعی، شاگردان را متحول

هر جامعه‌ای در دست پرتوان جوانان آن جامعه است. اگر قرار باشد بهترین و پیشرفته‌ترین قشر جامعه، یعنی دانش‌آموزان جوان ما، محیط آموزشی خود را دلچسب ندانند، موضوعات درسی را مفید نمانند و از نوع روابط مدیر و مربیان مدرسه ناخشنود باشند، آیا باز هم می‌توان امیدوار بود که جامعه‌ای پویا و فعال با جوانانی کمال‌جو و استقلال‌طلب داشته باشیم؟

نگاهی به کتاب تاریخ این دبیرستان‌ها

عبارت معروفی است که می‌گوید: «اگر مطلبی را به من بگوئی، من آن را فراموش می‌کنم. اگر مطلبی را به من نشان دهی، من آن را به یاد می‌آورم. اگر مرا در جریان یادگیری درگیر کنی، من مطلب را می‌فهمم.» این گفته به خوبی اثر یادگیری فعال را نشان می‌دهد. درس تاریخ از جمله درس‌هایی است که در بسیاری از کشورهای خارجی جایگاه ویژه‌ای دارد.

کتاب تاریخی که توسط دانشگاه کمبریج تدوین شده است، در مدارس بین‌المللی تدریس می‌شود. دانش‌آموزان با فهم مطالب این کتاب، با ماهیت تاریخ به‌عنوان یک علم آشنا می‌شوند و به این درک می‌رسند که علم تاریخ، تنها شرح حوادث در قالب قصه و داستان نیست، بلکه مثل بسیاری از علوم دیگر کارکرد عینی دارد و با استفاده از آن می‌توان سرنوشت را در ابعاد فردی و اجتماعی دگرگون ساخت. در همه‌ی قسمت‌های این کتاب، دانش‌آموزان به فعالیت‌های پژوهشی تشویق می‌شوند و تاریخ محدود به چهار دیواری کلاس درس نیست. از وسایل کمک‌آموزشی مؤثری نظیر سی‌دی‌های آموزشی، فیلم‌های تاریخی، سایت‌های اینترنتی و... و نیز از موزه به‌طور گسترده استفاده می‌شود.

یکی از مهم‌ترین اهداف مطالعه‌ی علمی تاریخ، «کسب توانایی

تحلیل مباحث تاریخی» است. بر خلاف این‌که تصور می‌شود تاریخ درسی حفظی است، در دوره‌ی دبیرستان، دانش‌آموزان باید توانایی شرح و تفسیر رویدادهای تاریخی را کسب کنند.

رفتار با دانش‌آموزان و شیوه‌ی ارزش‌یابی

اولیای مدرسه و معلمین با دانش‌آموزان به‌عنوان افرادی خلاق و توانا برخورد می‌کنند و دانش‌آموزان در تعامل و رابطه‌ی متقابل با یکدیگر، بسیاری از اندیشه‌ها و نگرش‌ها و ارزش‌های خود را ارتقا می‌دهند.

در شیوه‌های ارزش‌یابی دانشگاه کمبریج، حفظ کردن عین جملات کتاب ملاک قضاوت قرار نمی‌گیرد، بلکه بیان مفهوم مطلب، مورد نظر است. در واقع، چارچوب اصلی موضوع مورد پرسش اهمیت دارد. به مهارت‌های ذهنی مانند تجزیه و تحلیل و این‌که دانش‌آموزان درک و برداشت خود را از مسائل تاریخی با زبان خود بنویسند، بسیار توجه دارند. این کار موجب فاصله گرفتن از شیوه‌ی حفظی و افزایش میزان علاقه‌ی دانش‌آموزان نسبت به این درس می‌شود.

نمونه‌ای از ارزش‌یابی و شیوه‌ی طرح سؤالات امتحانی درس تاریخ این دبیرستان‌ها

از سه پرسش به دو پرسش پاسخ دهید:

۱. تصویر را مشاهده کنید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.
الف) کارگاه‌های ملی چگونه کارگاهی بودند؟
ب) چرا در فوریه‌ی سال ۱۸۴۸ در فرانسه انقلابی رخ داد؟
ج) «انقلاب‌های سال ۱۸۴۸ در سراسر اروپا ثمری در پی نداشتند.» تا چه اندازه با این بیان موافقت می‌کنید؟ پاسخ خود را شرح دهید.

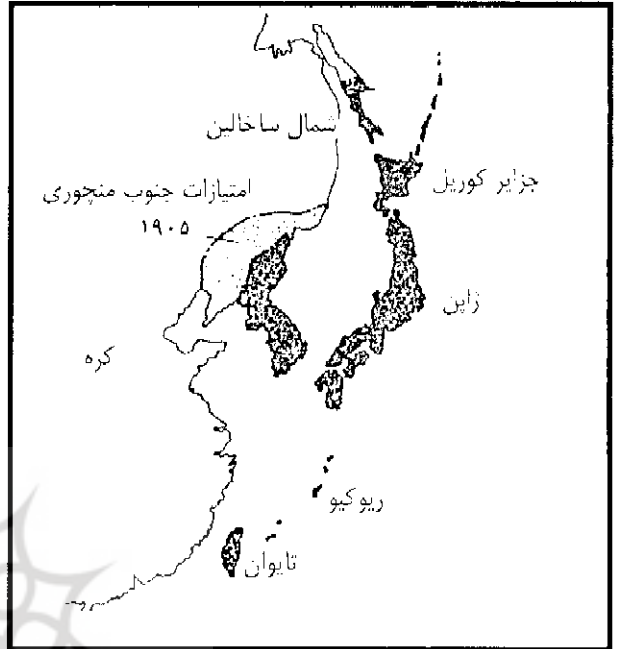
(کارگاه‌های ملی در پاریس، سال ۱۸۴۸)

ترجمه قسمتی از صفحه ۳

۲. با مطالعه‌ی نقشه به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

الف) ویژگی‌های اصلی انقلاب میچی در سال ۱۸۸۹ را شرح دهید؟

ب) چرا اتحاد انگلیس و ژاپن در سال ۱۹۰۲ برای ژاپن مهم بود؟

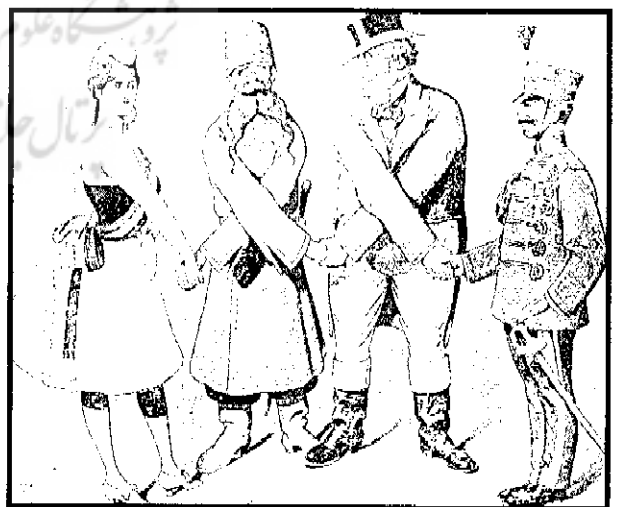

(گسترش امپراتوری ژاپن در سال ۱۹۱۴)

ج) تا چه حد می‌توان ژاپن را به عنوان یک قدرت بزرگ در سال ۱۹۱۴ مورد توجه داشت؟ پاسخ خود را شرح دهید.

ترجمه صفحه ۴

۳. کاریکاتور را بررسی کنید و بعد به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

(یک تصویر کاریکاتور مربوط به قبل از جنگ جهانی

اول، فرانسه و روسیه و انگلیس و ژاپن در حالی که دست‌های یکدیگر را می‌فشارند.)

الف) سیستم متحدین را که در میان قدرت‌های اروپایی قبل از ۱۹۱۴ وجود داشت، شرح دهید.

ب) چرا بحران مراکش از سال ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۱ موجب افزایش تنش بین آلمان و انگلیس شد؟

ج) مهم‌ترین دلیل شرکت انگلستان در جنگ در سال ۱۹۱۴، حمله‌ی آلمان به بلژیک بود. تا چه حد با این گفته موافقت می‌کنید؟ شرح دهید.

ترجمه صفحه ۶

۴. تصویر را مطالعه کنید و بعد به پرسش‌ها پاسخ دهید.

الف) پرده‌ی آهنی چه بود؟

ب) چرا «طرح مارشال» به کشورهای اروپایی ارائه شد؟

ج) «محاصره‌ی برلین اروپا را به جنگ نزدیک کرد». تا چه حد با این نظر موافقت می‌کنید؟ شرح دهید.

(یک کاریکاتور از یک روزنامه انگلیسی در مورد سخنرانی

چرچیل درباره پرده آهنین در ۱۹۴۶)

ترجمه صفحه ۷

۵. نقشه را مطالعه کنید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

الف) واکنش آمریکا را در سال ۱۹۶۱ نسبت به در اختیار گرفتن اوضاع «کوبا» توسط کاسترو، شرح دهید.

ب) چرا آمریکا در مورد موشک‌های شوروی در کوبا نگران بود؟

ج) «هرگز هیچ خطر جدی جنگ با کوبا وجود نداشته است». تا چه حد با این گفته موافقت می‌کنید؟ شرح دهید.

پی نوشت

۱. روانشناسی پرورشی تألیف علی اکبر سیف، تهران، آگاه، ۱۳۶۸.

۲. بررسی وضعیت و نگرش جوانان ایران، سازمان ملی جوانان ایران، ۱۳۸۰.